

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINLARI: 9

INSTITUTE OF TURCOLOGY STUDIES PUBLICATIONS: 9

**ULUSLARARASI SEMPOZYUM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOZKIR
(06-08 MAYIS 2016)**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM: BOZKIR FROM PAST TO PRESENT
(06-08 MAY 2016)**

**BİLDİRİ KİTABI
PROCEEDING BOOK**

EDİTÖR

Prof. Dr. Hasan BAHAR
Yrd. Doç. Dr. Hakan KUYUMCU
Yrd. Doç. Dr. Çağatay BENHÜR
Dr. Hatice Gül KÜÇÜKBEZCİ
Arş. Gör. Murat TURGUT
Arş. Gör. Fatih Numan KÜÇÜKBALLI

İNCELEYENLER

Prof. Dr. Mahmut ATAY
Prof. Dr. Mustafa KONAK
Prof. Dr. Mustafa KÜÇÜKÖDÜK
Prof. Dr. Necmi UYANIK
Prof. Dr. Özdemir KOÇAK
Prof. Dr. Yılmaz KOÇ

SEKRETERYA

Mustafa ÜLÜK

ISBN

978-975-448-215-7

YAYIM

Selçuk Üniversitesi
2016

Bildiri kitabında yer alan yazıların dil ve bilim sorumluluğu yazarlara aittir.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOZKIR*

(06-08 MAYIS 2016)

BİLDİRİ KİTABI

* Sempozyum, Türk Tarih Kurumu, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğu, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğünden (Kongre Proje No: 16702004), Alprat, Yardımcı Prefabrik, Mustafa Ceylan Endüstri, Özel Yiğit Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Umay Ltd. Őti., Adibelli Metal Alüminyum Sanayi Ltd. Őti.'nden kısmi destekler alınarak gerçekleştirilmiştir.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOZKIR

06-08 Mayıs 2016-KONYA

Bozkır, Konya'nın güneyinde Akdeniz Bölgesinde yer alır. İlçenin doğusunda Konya'nın Hadim, Güneysınır; kuzeyinde Çumra ve Akören; batısında Ahırlı ve güneyinde Antalya'nın Gündoğmuş ilçeleri bulunmaktadır.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM: *GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOZKIR* başlığı ile bir sempozyum düzenlenmesi gerekli görülmüştür çünkü Anadolu'nun bağrında yer alan Bozkır henüz yeterince varlığını ve gücünü duyuramadığı değerlere sahiptir. Tarihi, coğrafyası, ekonomiye katkısı, yerel özellikleri, folklorik girdileri, mimarisi, sanatı, yaşam biçimi ile geçmişten geleceğe BOZKIR bütüne faydalı olacak öz değerleri taşımaktadır. Bu değerlerin bilimsel bir zeminde tartışılarak gerek daha önce bölge ile uğraşan akademisyenlerin gerekse konuya ilgi duyacak yeni araştırmacıların bir araya getirilmesi ve yeni bulgulara ulaşılması amaçlanmaktadır.

Sempozyum çok disiplinli bir ortam oluşturmak amacıyla tema başlıkları belirlemiştir. Ana başlıkları altında düzenlenecek sempozyuma ilgi duyan araştırmacıların bildirimleri ile katılmaları beklenmektedir.

TARİH	COĞRAFYA	ARKEOLOJİ
SANAT	TURİZM	EKONOMİ
SOSYOLOJİ	JEOLOJİ	ZİRAAT
HAYVANCILIK	SAĞLIK	MİMARLIK ve PLANLAMA

INTERNATIONAL SYMPOSIUM: BOZKIR FROM PAST TO PRESENT

06-08 May 2016-KONYA

Bozkır is located in the South of Konya in the Mediterranean region. In the East of this zone there is Hadim which is the district of Konya and Güneysınır; in the North, there are Çumra and Akören; in the West Ahırlı is situated and in the South, Gündoğmuş which is the district of Antalya is located.

It is found necessary to organize a symposium called as International Symposium: *Bozkır From Past to Present*, the fundamental reason of this need is to enlighten the unperceived value of this mysterious district which has stayed in the dark for ages. Bozkır carries unique and local values which will come in useful for the complement. In fact local history, geography, economic contribution, regional feature, folkloric input, architecture, art and life style of Bozkır can be qualified as a loadstar of the whole. Being discussed of these values in a scientific platform will provide the opportunity to bring close together the academicians who were interested in this region before and the new researchers who are curious about this subject and by this way; it is aimed to reach new findings about this district.

The major topics are determined for the symposium to create a well-disciplined platform. The researchers interested in one of these domains are expected to attend to the symposium which will be held under these major topics.

HISTORY

GEOGRAPHY

ARCHAEOLOGY

ART

TOURISM

ECONOMY

SOCIOLOGY

GEOLOGY

AGRICULTURE

HUSBANDRY

ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

BİLİM KURULU

- Prof. Dr. Abdurreşit Celil KARLUK
Prof. Dr. Ahmet ALKAN
Prof. Dr. Ahmet DURAN
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
Prof. Dr. Alaattin AKÖZ
Prof. Dr. Ali BORAN
Prof. Dr. Caner ARABACI
Prof. Dr. Ferudun ATA
Prof. Dr. Hasan BAHAR
Prof. Dr. Isabella CANEVA
Prof. Dr. İzzet SAK
Prof. Dr. Kemal ÖZCAN
Prof. Dr. Kerim KOÇAK
Prof. Dr. Lisa KEALHOFER
Prof. Dr. Mehmet Cengiz ÖZ
Prof. Dr. Muhittin TUŞ
Prof. Dr. Mustafa KÜÇÜKÖDÜK
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
Prof. Dr. Osman TUGAY
Prof. Dr. Rainer CZICHON
Prof. Dr. Ramazan TOSUN
Prof. Dr. Saadettin Y. GÖMEÇ
Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU
Prof. Dr. Tasin GEMİL
Prof. Dr. Thomas Drew-BEAR
Prof. Dr. Yaşar SEMİZ
Doç. Dr. Ahmet KOÇAK
Doç. Dr. Ali MEYDAN
Doç. Dr. Ali Rıza SÖĞÜT
Doç. Dr. Durmuş Ali ARSLAN
Doç. Dr. Elnur NESİROV
Doç. Dr. Havva ALKAN BALA
Doç. Dr. Mehmet KURT
Doç. Dr. Mehmet MERCAN
Doç. Dr. Melek HİDAYETOĞLU
Doç. Dr. Orhan YAVUZ
Doç. Dr. Osman DOĞANAY
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ATALAY
Yrd. Doç. Dr. Aziz AYVA
Yrd. Doç. Dr. Elira TURDUBAYEVA
Yrd. Doç. Dr. Eric JEAN
Yrd. Doç. Dr. Fatih Mehmet BERK
Yrd. Doç. Dr. Hakan KUYUMCU
Yrd. Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Tolga BOZKURT
Dr. Marzena GODZINSKA
Dr. Robin WIMMEL
Öğr. Gör. Ruhi GÜL
Ahadollah AZAMİ

ONUR KURULU

Muammer EROL (Konya Valisi)
Mustafa ŞAHİN (SÜ Rektörü)
Tahir AKYÜREK (Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanı)
Uğur İbrahim ALTAY (Selçuklu Belediyesi Başkanı)
Prof. Dr. Mustafa ÖZ (Emekli Öğr. Üyesi)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ali BAŞ
Prof. Dr. Bayram SADE
Prof. Dr. Bayram ÜREKLI
Prof. Dr. Ferruh YILDIZ
Prof. Dr. Kuddusi ERTUĞRUL
Prof. Dr. Mustafa AYDIN
Prof. Dr. Özdemir KOÇAK
Yrd. Doç. Dr. M. Tolga ÇÖĞÜRCÜ
Yrd. Doç. Dr. Murat ORAL
Yrd. Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILMAZ

DÜZENLEME KURULU

SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Bozkır Dernekleri Federasyonu
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı
Türk Tarih Kurumu
Bozkır Kaymakamlığı
Bozkır Belediyesi

SUNUŞ

Avrupa'da XIX. yüzyılın başlarından itibaren Türklerin dil, tarih ve kültürü üzerine yapılan çalışmalardan hareketle Türkoloji enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Batı dillerinde Turcologie, Turkologie, Turkology şeklinde geçen "Türkiyat araştırmaları" kavramı günümüzde literatürde "Türklük bilgisi" olarak da kullanılmaktadır.

Türkiye'de bu konuda ilk çalışmalar II. Meşrutiyet devrinde başlar. Daha sonra Cumhuriyet döneminde İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumlarının ortaya çıkması ile Türklük çalışmaları üzerine yeni bir döneme girilmiştir.

Günümüzde dünyada ve Türkiye'de faaliyet gösteren birçok Türkoloji enstitüsü bulunmaktadır. Bunlar Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültürü ile ilgili alanlarda eğitim faaliyetlerinde bulunmakta ve araştırmalar yapmaktadır. Bu eğitim ve araştırma çalışmalarının yanında sosyal ve kültürel alanda da farklı aktiviteler gerçekleştirmektedirler. Çalıştay, panel, sempozyum gibi faaliyetlerde ortaya konulan veriler dergi, kitap, bildiri kitabı gibi yayınlarla hem bilim dünyasına ve hem de bu konulara ilgi duyanlara materyal sağlamaktadır.

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Enstitümüz de yılda iki defa çıkan uluslararası düzeydeki "Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi/Journal of Studies in Turkology" ile birlikte Türkiyat üzerine çalışmalar yapmakta, çıkardığı armağan kitaplar ve düzenlemiş olduğu uluslararası sempozyumlarla da bu faaliyetlerini desteklemektedir.

Son yıllarda Türk kültüründen önemli izler taşıyan Konya'nın Sarayönü ve Bozkır ilçeleri ile ilgili düzenlemiş olduğu sempozyumlarda bu coğrafyanın dili, edebiyatı, kültürü, tarihi, sosyolojisi gibi alanlarda araştırma yapan bilim insanlarını bir araya getirerek onların ortaya koydukları birikimleri paylaşmaktadır.

Elinizdeki bu çalışma ise Konya'nın güneyinde Toroslar'da yer alan Bozkır ilçesi hakkında Üniversitemiz Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ile Bozkır Dernekleri Federasyonu'nun yapmış olduğu I. Uluslararası Bozkır Sempozyumu'nun bildiri kitabıdır. Üniversitemiz olarak sempozyumun düzenlenmesi ve bildirilerin yayımlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederiz.

Prof.Dr. Mustafa Şahin

Selçuk Üniversitesi Rektörü

ÖNSÖZ

24 Ocak 1991 tarih ve 20765 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3699 sayılı kanunla kurulan ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 23.10.1991 tarih ve 18152 sayılı yazısıyla Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Tarihi ve Türk Sanatı Anabilim Dallarının açılmasına karar verilen Enstitümüzde bir süre Yüksek Lisans ve Doktora dersleri verilmekte iken benzer derslerin Sosyal Bilimler Enstitüsünde verilmesinden dolayı öğretim faaliyetlerine ara verilmiştir. Ders faaliyetlerinin ara verilmesinden dolayı Enstitümüzde Türk Dünyası ile ilgili edebiyat, dil, tarih, coğrafya, folklor, sanat ve çeşitli kültürel yapılar üzerinde araştırmalar ve incelemeler yapmak, bunların sonuçlarını yayınlamak, konuyla ilgili panel, bilgi şöleni, seminer, konferans vb. etkinlikler düzenlemelerine ağırlık veren çalışmalar yapılmaktadır. Aynı zamanda bu konularda uzmanların yetiştirilmesi hususunda disiplinler arası bir bölümün açılması için alt yapı çalışmaları sürdürülmektedir. 1994 yılından itibaren yılda iki kez çıkarılan Uluslararası Hakemli düzeyindeki Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Selçuk University Journal of Turcology) dergisi 2016 yılı itibari ile 40(kırk) sayıya ulaşmıştır. Başlangıcından itibaren herhangi bir aksamaya uğramadan kesintisiz yayımlanan dergi haklı olarak bilim kamu oyunda saygın bir yere sahiptir. Enstitü dergi yayımcılığının yanında Türk dil, tarih ve kültürüne hizmet etmiş kişilere bir vefa ve bu kişilerin çalışmalarını bilim dünyası ile paylaşmak için Armağan kitaplar yayımlamaktadır. Türk dünyasının dil, edebiyat, tarih, coğrafya, sanat tarihi, sosyoloji vb. gibi Türk kültürünü oluşturan konularını araştırmak, incelemek ve bu konular üzerine elde edilen sonuçları Türk dünyası ile paylaşmak olan misyonu ile bu konularda panel, çalıştay ve sempozyumlar düzenlemektedir.

Bu türden çalışmalardan biri de Konya ili Bozkır ilçesinin “Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır 6-8 Mayıs 2016/Konya International Symposium Bozkır from Past to Present 6th-8th May 2016/Konya” adlı bilgi şöleni olmuştur.

Konya'nın güneyinde Toroslarda yer alan Bozkır ilçesi, geçmişten günümüze uzanan önemli bir kültür köprüsü olma özelliğini yaklaşık 150 bilim insanının jeoloji, arkeoloji, tarih, biyoloji, dil, edebiyat, sosyoloji, turizm, din ve ekonomi konularında verdikleri bildirilerle yansıtmaya imkanı bulmuştur. Bu bildirileri bir kitap haline getirerek ilçemizle ilgili bu değerleri paylaşmak, Bozkırlıların olduğu kadar bilim insanları ve kamuoyu için de bir görevdir. Kuşkusuz bu aşamaya gelirken sempozyumdan yayım aşamasına birçok özel ve tüzel kişinin katkıları ve destekleri olmuştur. Her birine burada ayrı ayrı teşekkür ederken başta Sempozyumu düzenleyen Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve ortağı Bozkır Dernekleri Federasyonu personeline, Selçuk Üniversitesine, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğüne

(BAP), destekleri olan Türk Tarih Kurumu, TC. Kùltür ve Turizm Bakanlığına, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi'ne ve Tarih Bölümü öğretim Üyeleri ve Öğrencilerine, Mimarlık Fakùltesi'ne, Bozkır Belediyesine, Yardımcı Prefabrik, Alpraf, Ceylan, Özel Yiğit, Umay, Adıbelli gibi özel kuruluşlara teşekkür ederim.

Sempozyum çalışmalarında yanımda yer alan Enstitümüz Müdür Yardımcıları Yard. Doç. Dr. Hakan Kuyumcu, Yard. Doç. Dr. Çaðatay Benhür, Sempozyum sekreteryasında görev alan Arş. Gör. Dr. Hatice Gül Küçükbezci, Arş. Gör. Murat Turgut, Doç. Dr. Havva Alkan Bala'ya; Bozkır Dernekler Federasyonu Başkanı Burhan Yılmaz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Hasan Bahar

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Özsöz

HASAN BAHAR	ANTİK DÖNEMDE BOZKIR JEOPOLİTİĞİ	1
RAMAZAN GÜNDÜZ	NEOLİTİKTEN KALKOLİTİK DÖNEME KADAR BOZKIR VE ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞMELER	33
MUSTAFA ARSLAN NURİYE BAHÇE ESRA BULUT	REVOLTS IN ISAURIA DURING THE HELLENISTIC AND ROMAN PERIODS IN THE LIGHT OF ANCIENT SOURCES	49
MEHMET KURT	YAZITLAR IŞIĞINDA ZENGİBAR KALESİ'NDE (ISAURA) ROMA DÖNEMİ İMAR FAALİYETLERİ VE EUERGESIA	65
İLKER IŞIK	ISAURIA'DA ERKEN HRSİTİYANLIK DÖNEMİ DİNİ FAALİYETLERİ	87
FATİH MEHMET BERK	ISAURIA HANEDANLIĞI VE İMPARATOR III. LEO	105
EMİNE KÖKER	YÜZEY ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA ISAURA (ZENGİBAR KALESİ/BOZKIR) SERAMİKLERİ	121
SAVAŞ ALTUN ÖZGE ALTUN	ISAURA NEKROPOLLERİ	129
OSMAN DOĞANAY	ZENGİBAR KALESİ (İSAURA) YÜZEY ARAŞTIRMALARININ (2010-2015) GELDİĞİ AŞAMA, KAZI VE RESTORASYON PROJE ÖNERİSİ	147
ÖZGE ALTUN SAVAŞ ALTUN	GÜNÜMÜZDE TAŞ MİMARİ RESTORASYON TEKNİKLERİ VE ISAURA KENTİ MİMARİSİNDE UYGULAMA ÖNERİLERİ	179
İZZET SAK	KONYA ŞER'İYE SİCİLLERİNDE BULUNAN BOZKIR KAZÂSİ İLE İLGİLİ BAZI KAYITLAR (1690-1720)	193

İBRAHİM SOLAK	BOZKIR VE ÇEVRESİNDEN KONYA MAHKEMESİNE İNTİKAL EDEN BAZI OLAYLAR (1720-1750)	205
DOĞAN YÖRÜK ONUR KABAK	XVI. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE BOZKIR SU DEĞİRMENLERİ VE DEĞİRMEN İŞLETMECİLİĞİ	215
HAMİT ŞAFAKÇI	16. YÜZYILDA SİRİSTAD	237
DÖNDÜ ÇAVDAR	339 NUMARALI BOZKIR ŞERİYE SİCİLİ ÜZERİNDEN KONYA/BOZKIR'IN SOSYAL TARİHİNE KATKILAR (1923-1924)	273
AYDIN EFE	SİCİLL-İ AHVÂL KAYITLARINA GÖRE BOZKIRLI MEMURLAR	309
HÜSEYİN MUŞMAL MÜJGAN ŞAHİNKAYA	NÜFUS VE TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE BOZKIR KAZA MERKEZİ'NİN DEMOGRAFİK YAPISI, SOSYAL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ (1840-1845)	329
MEHMET MERCAN	BOZKIR KAZASINDA EĞİTİM FAALİYETLERİ (1870 - 1900)	347
AHMET ATALAY	ÇARŞAMBA ÇAYI'NIN BOZKIR'A VERDİĞİ FELAKET VE EKONOMİK ETKİLERİ (10 Haziran 1904)	363
YAŞAR SEMİZ	SOSYAL VE İKTİSADİ YÖNDEN BOZKIR İLÇESİ 1923 - 1980	373
BARIŞ SARIKÖSE	XIX. YÜZYIL BOZKIR TİCARETİNDE GAYR-İ MÜSLİM TÜCCARLAR	383
FERUDUN ATA	OSMANLI DÖNEMİNDE BOZKIR HAPİSHANESİ	393
KÜRŞAT KURTULGAN	CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BOZKIR'A İSKÂN EDİLEN BALKAN MUHACİRLERİ	399
NECAT ÇETİN SEVİM KOLCUER	TORBALI HAVALİSİNDE (BOZ)KIRLILIK VE KIRLI KÖKENLİ AİLELERİN NÜFUS KAYIT ÖRNEKLERİ (1905-1930)	419

OZAN BATUHAN ATICI	TANZİMAT DÖNEMİ'NDE AHIRLI KÖYÜNÜN NÜFUS VE EKONOMİK YAPISI	435
ALİ ACAR HABİB AYDIN	BOZKIR AYAKLANMASINDA MEŞRUIYET VE OTORİTE KRİZİ	443
SEVGİ BAYAT	BOZKIR AYAKLANMASININ KONYA MİLLİ MÜCADELESİNE ETKİSİ	451
RIZA ÖZBÖLÜK ABDÜLKERİM SAKA	BELÖREN KÖYÜ'NDE ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA UYGULAMALARI VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER	463
EMRAH YILMAZ	DEMİRYOLLARI VE TARIMSAL GELİŞME: KONYA OVASI SULAMA PROJESİ ÖRNEĞİ	471
HAMİT ŞAFAKÇI	BOZKIR VE ÇEVRESİNDE MADENİN ETKİLERİ	501
BAYRAM ÜREKLİ	BOZKIRLI TARİHÇİ FARUK SÜMER HAYATI VE ESERLERİ	521
ÇAĞATAY BENHÜR EROL YÜKSEL	DAVA VEKİLİ REFİK (KORALTAN) BEY'İN BOZKIR İSYANINA BAKIŞI	541
PERİHAN ÖLKER	OSMANLI'DA HUKUK DİLİ: 337 NUMARALI BOZKIR ŞERİYYE SİCİLİ ÖRNEĞİ	555
MUSTAFA TOKER MUHSİN UYGUN	"BOZKIR" ADINDA GEÇEN "BOZ" VE "KIR" ADLARININ DÜNDEN BUGÜNE KULLANIM ALANLARI VE KULLANIM ÖZELLİKLERİ	575
ABDURRAHMAN ÖZKAN MEHMET YASTI BAYRAM YANAR	BOZKIR AĞZININ SES ÖZELLİKLERİ	591
AZİZ AYVA	"YAŞAYAN İNSAN HAZİNESİ" BAĞLAMINDA BOZKIRLI MİTHAT ARI, SÖZLÜ KÜLTÜR GELENEĞİNE KATKISI VE BİR ÖNERİ	615
FATİH NUMAN KÜÇÜKBALLI	BOZKIR (KONYA) AĞZINDAN "DERLEME SÖZLÜĞÜ"NE KATKILAR	643
AZİZ AYVA	BOZKIR (KONYA) ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE BOZKIRLI ÂŞIKLAR	659

ALİ IŞIK	ÂŞIK BAYBAĞANLI KUL MUSTAFA VE AHMET HÂDİMÎ EFENDİ'NİN ŞEHADETİ ÜZERİNE ONA YAKTIĞI AĞIT	681
GÜLSÜM KIRBAŞ ARDA KARADAVUT	YEREL SÖZ VARLIĞININ ŞİİRLERDE YAŞATILMASI ÇABASI: ADNAN SİVRİ (BOZKIRİ) ÖRNEÇİ	693
NECAT ÇETİN SEVİM KOLCUER	BOZKIRLI MEHMET ÇAVUŞ AĞITI VE VARYANLARI	709
ALİ OSMAN ÖZTÜRK	OĞUZ TANSEL'İN PEK BİLİNMEYEN BİR ŞİİRİ ÜZERİNDE "MAVİ" DÜŞÜNCELER. DOĞA VE İNSAN SEVGİSİ DENKLEMİ	723
GÜLBÜN ONUR	SUBMISSION IN FILİZ KILIÇEL'S NOVEL BOZKIR UNDER THE MOONLIGHT AND ITS FILM ADAPTATION	733
SEMA ZAFER SÜMER	"BOZKIRDAN HİKÂYELER": FİLİZ KILIÇEL'İN ÖYKÜLERİNDE ÇEVRECİ ELEŞTİRİ BAĞLAMINDA DOĞA EDEBİYATINI YENİDEN KEŞFETMEK	741
FATMA KALPAKLI	"ACIMASIZ ZAMAN" ADLI KISA HİKÂYE'DE BOZKIR EVLERİ	751
BURHAN YILMAZ	BOZKIRLI VEHBİ UMMAN	759
YUSUF KILIÇ MURAT TURGUT	ESKİ ANADOLU'DA BUCRANIA KÜLTÜ VE BU KÜLTÜN GÜNÜMÜZ BOZKIR'INA YANSIMALARI	773
DOĞAN YÖRÜK ONUR KABAK	XVI. YÜZYIL ANADOLUSUNDA BOZKIR/LI CEMAATLERİ	791
SAADETTİN YAĞMUR GÖMEÇ	TÜRK KÜLTÜRÜNDE AT	819
YEŞİM DİLEK	BOZKIR, AKSEKİ ARASINDAKİ EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLEŞİM	835
BÜLENT ÇEVİK	BOZKIR'DA DOĞUMLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR	861

KEZBAN SÖNMEZ	KONYA İLİ BOZKIR İLÇESİNDE ÇEYİZ KÜLTÜRÜ	885
ZUHAL TÜRKTAŞ SELCEN BÜBER	KONYA BOZKIR İLÇESİ'NDE BULUNAN KOLAN DOKUMALAR VE BAZI ÖZELLİKLERİ	903
H. MELEK HİDAYETOĞLU	BOZKIR KUZÖREN (KONYA) KİLİMLERİ	919
ERGÜN VEREN	BOZKIR YÖRESİNDE ÇINGIRAKLI KUYU (SEREN) KÜLTÜRÜ	939
MİTHAT DİREK RAMAZAN ACAR	YÖRESEL BİR LEZZET OLAN BOZKIR'IN MEŞHUR GAVUT UNUNUN EKONOMİYE KAZANDIRILMASI	969
MİHRULLAH TEVEKKÜL	KAŞGAR İLE KONYA YÖRESİ GELENEK VE GÖRENEK BENZERLİKLERİ	977
İBRAHİM SOLAK ZEYNEP UYSAL	OSMANLI TOPLUMUNDA KADIN (KONYA ÖRNEĞİ 1670-1680)	991
AYSEL ÇAĞDAŞ FATMA ÜLKÜ YILDIZ	TÜRK KÜLTÜRÜNÜ YANSITAN DEKORATİF BEBEKLERİN İNCELENMESİ VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KULLANIMINA İLİŞKİN ÖNERİLER	1005
MUSTAFA ARSLAN	ON THE TOPONYMY OF ZENGIBAR KALESİ AND ITS SURROUNDINGS	1019
HURŞİDE ABDURAHİM	KAŞGAR'DAKİ ÇİFİT DİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ İLE KONYA BOZKIR YABANCI DİL EĞİTİM SİSTEMİ ARASINDAKİ KARŞILAŞTIRMALAR	1033
MEŞKURE YILMAZ	BOZKIR LİSESİ'NİN BOZKIR'A VE BOZKIRLIYA KAZANDIRDIKLARI	1045
HALUK ÇİNİ BİLAL ÖZEL AKIN ABUL	BOZKIR MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK, SOSYAL VE EKONOMİK ALGILARININ ÖLÇÜLMESİ	1063
MUSTAFA AK	BOZKIRLI BİR TARİHÇİ FARUK SÜMER'İN TÜRK TARİHÇİLİĞİNE KATKILARI	1079
ADNAN SÖYLEMEZ	MEVLANA KALKINMA AJANSI PROJELERİ BAĞLAMINDA BOZKIR MERKEZLİ PROJELER	1083

ÖMER FARUK TEKİN	ALTERNATİF BİR TURİZM TÜRÜ OLARAK YAYLA TURİZMİ VE BOZKIR İLÇESİNİN POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	1093
AHMET AY BİLAL ÖZEL	BOZKIR İLÇESİ TURİZM ALTYAPISI VE YEREL EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİ	1109
DUYGU İLKHAN SÖYLEMEZ	YEREL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ AÇISINDAN BOZKIR İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ: YÜRÜYÜŞ ROTALARI	1119
ŞEBNEM ASLAN SEDA UYAR	SAĞLIK HİZMETLERİ AÇISINDAN GÖSTERGELERİN ÖNEMİ: BOZKIR İLÇESİ ÖRNEĞİ	1129
ŞEBNEM ASLAN ŞERİFE GÜZEL	TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİNDE BOZKIR ÖRNEĞİ	1143
ŞEBNEM ASLAN HANİFE ŞAHİN	SAĞLIK TURİZMİNİN BÖLGESEL KALKINMAYA KATKISININ DOĞAL ZENGİNLİKLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BOZKIR ÖRNEĞİ	1157
MUSA ÖZATA	BOZKIR İLÇESİNDE BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	1169
MUSA ÖZATA SÜLEYMAN BÜYÜKYAVUZ	BOZKIR İLÇESİNDE İKİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİ: BOZKIR DEVLET HASTANESİ	1179
TUFAN AKYÜZ EMİNE ARSLAN	BOZKIR (KONYA, TÜRKİYE)'İN İÇME SULARINDA FEKAL KİRLİLİK İNDİKATÖRÜ BAKTERİLERİN TESPİTİ	1191
TUFAN AKYÜZ EMİNE ARSLAN	BOZKIR İLÇESİNDEKİ İÇME VE KULLANMA SULARININ KİMYASAL YÖNDEN İNCELENMESİ	1197
CENGİZ AKKÖZ A. FERHAT BAYRAM	BOZKIR SARIOT GÖLÜ'NÜN HİDROJEOLJİK VE HİDROBİYOLOJİK ÖZELLİKLERİ	1203

HAVVA ALKAN BALA KÜRŞAT EKER YELDA KORKMAZ	YERİN RUHUNDA BOZKIR: FARK YARAT MİMARİ TASARIM ATÖLYESİ EĞİTİM DENEYİMİ SÜRECİ	1213
ÖMER FARUK TEKİN	6360 SAYILI YASANIN BÜYÜKŞEHİRLERE BAĞLI İLÇELER BAĞLAMINDA GETİRDİĞİ DEĞİŞİM: BOZKIR İLÇESİ ÖRNEĞİ	1245
HAVVA ALKAN BALA MEHMET ERGÜN HATIR BUSE İNCE	BOZKIR'DA KENTSEL KULLANIM KARARLARININ PAZARLAMA DEĞERİ POTANSİYELİ; ÇARŞAMBA ÇAYI ÇEVRE DÜZENLEMESİ	1263
D. ALİ ARSLAN	YEREL SEÇİM SONUÇLARI TEMELİNDE, DÜNDEN BUGÜNE BOZKIR	1293
ALİ ACAR	25. VE 26. DÖNEM MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE BOZKIR SEÇMENLERİNİN SİYASAL TERCİHLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	1327
TAHSİN TAPUR	BOZKIR İLÇESİNİN NÜFUS GELİŞİMİ VE BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	1335
D. ALİ ARSLAN	KONYA'NIN BOZKIR İLÇESİNİN DEMOGRAFİK YAPISININ SOSYOLOJİK TAHLİLİ	1349
MEHMET YILMAZ	XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA BOZKIR KAZASINDA NÜFUS HAREKETLERİ	1373
OSMAN TUGAY KUDDUSİ ERTUĞRUL DENİZ ULUKUŞ	BOZKIR'IN (KONYA) ENDEMİK BİTKİLERİ VE İZLENMESİ GEREKEN TÜRLER	1385
ATILLA ARSLAN	BOZKIR'IN YIRTICI (KARNİVOR) MEMELİLERİ	1393
ATILLA ARSLAN EMİNE ARSLAN	BOZKIR'IN KEMİRİCİ HAYVANLARI	1401
EMİNE ARSLAN ELİF GÜLBAHÇE MUTLU ATILLA ARSLAN	BOZKIR AĞAÇ SİNCABININ (<i>Sciurus anomalus</i>) DİĞER SCIURUS TÜRLERİ ARASINDAKİ FİLOGENETİK AKRABALIĞININ BELİRLENMESİ	1411

MEVLÜT MÜLAYİM RAMAZAN ACAR	BOZKIR TARIMI VE HAYVANCILIK	1419
VİLDAN KOÇBEKER YILMAZ BAHTİYARCA	KONYA BÖLGESİNDE SÜT SIĞIR YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN ÇİFTLİKLERİN BESLEME PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ KONUSUNDA BİR ÇALIŞMA	1427
MİTHAT DİREK	HAMZALAR BÖLGESİNDE ORGANİK TARIM PAZARLAMA ALTYAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ	1443
YUSUF ÇELİK	HADİM İLÇESİ TARIM SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ	1459
ALAATTİN AKÖZ	XVI. YÜZYIL SONLARINDA BOZKIR NAHİYESİNDE, GEÇİMLİK FAALİYETLERE BAĞLI NÜFUS HAREKETLİLİĞİ	1469
RUHİ GÜL MEHMET EMRE GÜL	BOZKIR'DA KÜLTÜR SANAT HAYATI VE SİNEMA	1479
TOLGA BOZKURT ROBIN WIMMEL	BOZKIR-GÜNDOĞMUŞ TARİHİ YOL GÜZERGÂHI ÜZERİNE İLK TESPİTLER	1489
Kerim KOÇAK	BOZKIR (KONYA, ORTA TOROSLAR) YÖRESİNİN JEOLojİK ÖZELLİKLERİ	1503
Kerim KOÇAK	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÇARŞAMBA ÇAYINDAKİ (BOZKIR) SU SEVİYESİ DEĞİŞİMLERİ	1517
Cengiz AKKÖZ	BOZKIR (KONYA)'IN SULAK ALANLARI	1527
Aysit TANSEL	OĞUZ TANSEL'DEN GÂVURASAR SÖYLENCESİ	1539
Fatih USLU	BOZKIR VE ÇEVRESİNDEKİ YAYLALAR	1545

**BOZKIR (KONYA) AĞZINDAN "DERLEME SÖZLÜĞÜ"NE
KATKILAR***
**CONTRIBUTIONS FROM BOZKIR (KONYA) DIALECT TO
"DERLEME SÖZLÜĞÜ"**

Fatih Numan KÜÇÜKBALLI**

Öz

Bozkır ilçesi Konya'nın merkezine 116 km uzaklıkta ve Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Hem Akdeniz ikliminin hem de karasal iklimin etkisinde bulunan ilçe zengin kültürel özelliklere sahiptir. Sahip olduğu zengin kültürel yapı ilçenin söz varlığını da aynı oranda zenginleştirmiştir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı hususunda en önemli kriter olan Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (Derleme Sözlüğü) incelendiği zaman yöre ağızıyla ilgili bir zenginlik bulunmamaktadır. Çünkü sözlükte, sadece 280 civarında madde başının derleme yer(ler)i arasında "Bozkır" ibaresi vardır. Bu sayı yöre ağzının söz varlığını karşılayacak yeterlilikte değildir. Dolayısıyla Derleme Sözlüğü'nde bulunan kelimelerin en az üç bine yakınının Bozkır ağzında da kullanıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca, son zamanlarda yapılan yeni derlemeler neticesinde yöre ağzından Derleme Sözlüğü'ne eklemeler yapılması gerekli hâle gelmiştir. Söz konusu gerekliliğe binaen bu çalışmada, Derleme Sözlüğü'nde hiç kullanılmayan ya da anlamı eksik olan kelimeler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Ağız Araştırmaları, Derleme Sözlüğü, Bozkır (Konya) İlçesi, Bozkır Ağızı, Söz Varlığı.

Abstract

Bozkır, which is one of oldest settlements in Konya, located at 116 kilometres south of Konya and situated in mediterranean basin. Most of its population consists of settled Yörüks and Türkmens. Due to both its being far away from Konya and geographical conditions Bozkır has remained relatively isolated that helped conserve her own traditions, culture and linguistic features. Bozkır contains many phonetic, morphological, and verbal linguistic materials which don't exist in standart Turkish written language, and that fact would help indicate the evolution of Turkish language in Anatolia. This study focuses on significant phonetic characteristics of Bozkır dialect.

Keywords

Dialect Studies, Derleme Sözlüğü, Bozkır (Konya) District, Bozkır Dialect, Vocabulary .

* Bu çalışma hazırlanırken genel ağ ortamında yayınlamış olduğu sözlüğünden yararlanmamıza izin veren, aynı zamanda masa başına oturup bizimle birlikte çalışarak yardımlarını esirgemeyen, kültür âşığı emekli öğretmen Mithat Arı hocamıza teşekkür ederim.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: fatihnumankb@gmail.com

A. GİRİŞ

I. Bozkır İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Bozkır, Orta Torosların kuzey yamaçlarında yer alan, Konya'ya bağlı bir ilçedir. Akdeniz bölgesinde yer alır. Dağlık bir arazi yapısına sahiptir. İklimi, Akdeniz ikliminden karasal iklime geçiş özelliği gösterir. Ekonomik uğraş olarak tarım ve hayvancılık ön plandadır. Tarımda hububat ve asmacılık; hayvancılıkta ise küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygındır. İlçe halkı tipik Yörük ve Türkmen özelliklerine sahiptir. Dağlık bir bölgede yaşayan Bozkır halkı kendilerini "Dağlı" olarak tanımlamaktadır. Konya'da bulunan *Ovalı¹, Türkmen ve Yörüklerden* kendilerini ayırırlar (Ayva, 2006:99).

Bozkır coğrafi, beşerî ve ekonomik özellikleri itibariyle zengin bir kültürel özelliğe sahiptir. 13. yy'den bu yana tamamen Türk toprağı olan ilçe tarihî birikimini de büyük oranda günümüze kadar koruyabilmiştir. Hayat şartları kültüre, kültür de doğal olarak dile yansımıştır.

II. Bozkır İlçesinin Ağız Araştırmalarındaki Yeri

Kültürel açıdan zengin bir bölge ağız araştırmaları açısından çok değerlidir. Özellikle de dışarıdan göç almamak, teknolojik gelişmeler ve sanayinin etkisinden uzak olmak o bölgenin değerine değer katmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığı zaman Bozkır gibi özgün kültürel özelliklerini günümüze kadar büyük oranda korumuş bir ilçe üzerine dil araştırmasının çok az olması Türkçe açısından büyük kayıptır. Yöre ağzıyla ilgili şu ana kadar akademik bir çalışma yapılmamıştır. Ancak birçok yörede olduğu gibi Bozkır'da da gönüllü araştırmacılar tarafından söz varlığı derlemeleri yapılmıştır. Ali Ulvi Ülker *Kültür Diliyle Bozkır* adlı çalışmasında söz varlığı derlemelerine yer vermiştir. Mithat Arı da *Bozkır Sözlüğü* başlığıyla genel ağ ortamında derlemelerini yayımlamıştır.

Son yıllarda bölge ağzları için sevindirici bir gelişme yaşanmıştır. Doç. Dr. Ufuk Deniz Aşçı tarafından Konya ilinin bütün ağzlarının derli toplu araştırılması projesi hazırlanmıştır. Bu projenin alt yapı çalışmaları olarak Doç. Dr. Ufuk Deniz Aşçı ve Doç. Dr. Mustafa Toker tarafından öğrencilere ağız derlemeleri üzerine bitirme tezi hazırlanmaktadır. 2015 yılında ilk tezler tamamlanmıştır.² Tezler metin derlemeleri ve kısa sözlükten oluşmaktadır.

¹ Ovalı ve Dağlı tanımları:

Bilindiği üzere Konya ili genel olarak düzlük bir arazi yapısına sahiptir. Ancak Orta Toroslar bölgesindeki ilçeleri dağlık arazi yapısına sahiptir. Bundan dolayı Konya'da düzlük, ovalık bölgelerde yaşayanlar *Ovalı*; Orta Toroslar'ın kuzey yamaçlarında dağlık bölgelerde yaşayanlar ise *Dağlı* olarak adlandırılır. Bölgede *Ovalı* ve *Dağlı* kavramlarının *Yörük ve Türkmen* kavramlarından daha çok kullanıldığı söylenebilir.

² Bu tezlerden Bozkır ağzıyla ilgili olanların künyeleri aşağıda verilmiştir:

Ali GÖKKAYA (2015), *Konya /Bozkır (Işıklar ve Ulupınar) Köyleri Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Bayram YANAR (2015), *İlgün İlçesi Balkı ve Geçit Köyleri ile Bozkır İlçesi Yeniköy Köyü Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Ceren Mine APAYDIN (2015), *Konya Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Filiz YÜKSEL (2015), *Konya-Bozkır-Çağlayan Köyü-Dere Köyü Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Merve DOĞAN (2015), *Konya Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Zeynep ERDEMİR (2015), *Konya İli Bozkır İlçesi Armutlu, Taşbaşı ve Ferhatlar Köyleri Ağız Çalışması*, SÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.

Bu çalışmaların yanında Konya'ya bağlı Hadim, Taşkent, Güneysınır, Ahırlı, Yalılıyüyük; Antalya'ya bağlı Gazipaşa, Alanya, Akseki ve Gündoğmuş; Karaman'a bağlı Ermenek ve Sarıveliler ilçeleriyle ilgili yapılan veya yapılacak çalışmaların Bozkır ağzını da yansıtaçağı kuvvetle muhtemeldir. Söz konusu ilçelerin Orta Toroslari yayla olarak mesken tuttukları ve bu coğrafyanın kültüründen beslendikleri bilinmektedir. Nitekim bu çalışmanın ana kaynağını teşkil eden ve genel ağ ortamında emekli öğretmen Mithat Arı tarafından hazırlanan *Bozkır Sözlüğü*'nün alt başlığı *Orta Toroslarda Yaşayan İnsanlarımızın Konuştukları Kelimeler ve Deyimler (Bozkır-Hadim-Ermenek-Sarıveliler-Taşkent-Güneysınır -Konya Dağ Köyleri)* şeklinde verilmiştir.

III. Derleme Sözlüğü ve Bozkır Ağzı Söz Varlığı

Bir dilin zenginliğinin en önemli ölçütü söz varlığıdır (isimler, sıfatlar, zamirler, filler, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, deyimler, atasözleri, dualar, beddualar vs.) denilebilir. Söz varlığının bu önemine binaen 1932 yılında kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)nin ilk faaliyetleri arasında söz varlığı derlemeleri vardır. Cemiyet kuruluşunun ilk yıllarında *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*'ni (I ve II. cilt 1934) yayımlamıştır. *Tarama Dergisi*'nin içeriğini halk ağızlarından derlenmiş ve eski eserlerden taranmış söz varlığı oluşturur. Daha sonra 1939-1957 yılları arasında 5 ciltlik *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*'ni yayımlamıştır. *Derleme Dergisi*, yazı dilinde bulunmayan, sadece halk ağzından derlenmiş bir ağız sözlüğüdür. Derleme Dergisi'nden sonra ise 1963-1982 yılları arasında 12 ciltlik *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (Derleme Sözlüğü)* yayımlanmıştır (DS 1993 C I: IX-X; Korkmaz, 2000). *Derleme Sözlüğü*, Türkiye Türkçesi ağızları hususunda şu ana kadar yayımlanmış en kapsamlı sözlüktür. Söz varlığı derlemelerinde de en önemli ölçüttür.

Son yıllarda *Derleme Sözlüğü (DS)*'ne katkı mahiyetinde çok sayıda çalışma yayımlanmıştır. Ancak DS'nin yayımlanan ilgili çalışmalar doğrultusunda hâlâ güncellenmemesi bu sözlüğün en büyük eksiklerindedir. Türk Dil Kurumu (TDK), *Derleme Sözlüğü*'nü kolay erişim açısından genel ağ ortamında *Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü* adıyla yayımlamıştır. Genel ağ ortamındaki sözlük DS'de ve TDK tarafından yayımlanan diğer ağız çalışmalarında yer alan söz varlığını içermektedir. Bu sözlüğe -sadece TDK tarafından yayımlanan çalışmalardan da olsa- yeni derlemelerin eklenmesi umut vericidir.

DS'de göze çarpan bir başka eksiklik de bir kelimenin sadece derlendiği bölgeyi göstermesidir. DS'de yer alan birçok kelimenin sözlükte belirtilenden çok daha geniş bir coğrafyada yaşadığı açıkça görülmektedir. DS'nin bu açıdan da güncellenmeye ihtiyacı vardır.

DS'de derleme yer(ler)i arasında Bozkır ibaresi bulunan sadece 280 civarında kelime vardır. Bozkır gibi gelenek ve göreneklerini büyük oranda devam ettiren, çok zengin kültürel özelliklere sahip bir ilçenin söz varlığı muhakkak bu kadar az değildir.

IV. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada Bozkır ağzından Türkiye Türkçesinin söz varlığı bankası sayılabilecek DS'ye katkı yapmak amaçlanmıştır. Öncelikle DS'de bulunmayan malzeme üzerinde durulacaktır. Daha sonra DS'de olup da yöre ağzında yeni anlamları tespit edilen söz varlığı ele alınacaktır.

Çalışmanın ana kaynağını daha önce de belirtildiği üzere Mithat Arı tarafından hazırlanan *Bozkır Sözlüğü* oluşturmaktadır. *Bozkır Sözlüğü*'nde 3000'e yakın madde başı bulunmaktadır. Bu sözlükte yer alan malzeme yazı dili alfabetinin elverdiği ölçüde yazıya aktarılabilmektedir. Özellikle

Türkçede anlam ayırıcı özelliğe sahip kapalı /e/ (è) ve damak n'si (ñ) seslerinin gösterilememesi böylesi kapsamlı bir sözlüğün en önemli eksikliği olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca birçok madde başı açıklamasının sözlükçülük kriterlerine göre yeniden düzenlenmeye ihtiyacı vardır. Yazarın gönüllü araştırmacı olduğu düşünülünce bu eksiklikler doğal karşılanmalıdır. Hatta bu değerli derlemeleriyle birçok kelimeyi unutulup gitmeden araştırmacıların istifadesine sunduğu için ona şükran duyulmalıdır.

Bu çalışma hazırlanırken öncelikle *Bozkır Sözlüğü* tarandı. Bu sözlük içinde yer alıp DS'de bulunan ve Bozkır'da kullanılmayan söz varlığı inceleme dışı tutuldu. Ayrıca DS'de bulunup da derleme yerinde Bozkır ibaresi bulunmayan kelimeler de çalışmanın hacmini kat kat artıracığından incelemeye alınmadı. Çalışmaya dâhil ettiğimiz malzeme, sözlük yazarı Mithat Arı'nın yardımlarıyla yöresel söyleniş özelliklerine göre yeniden çeviri yazı işaretleriyle³ yazıya aktarıldı. İyi açıklanmayan madde başları güncellendi.

Bozkır Sözlüğü'ne ek olarak *Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi* arşivinde bulunan Bozkır'la ilgili derleme ödevi olarak hazırlanan kayıtlar incelendi. Bu kayıtlar içerisinde 1989-1999 yılları arasında 20 farklı kişi tarafından 100'e yakın kaynak kişiden derlenmiş metinler tarandı. Yine yöre ağzıyla ilgili son zamanlarda hazırlanmış lisans tezleri ve Ali Ulvi Ülker'in hazırlamış olduğu *Kültür Diliyle Bozkır* adlı eser tarandı. Tespit edilen bu söz varlığı bizzat tarafımızca sahaya gidilip sorgulandı. Bu sayede yöresel telaffuzları, anlamları güncellendi. Açıklamanın yetmeyeceği düşünülen madde başlarında örnek cümleler kullanıldı. Ayrıca alan araştırmasında da tarafımızdan yeni kelimeler derlenmiştir.

B. DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE BULUNMAYAN SÖZ VARLIĞI

I. İsimler

apsap (<Ar. *esvâb*) Kadın giysisi.

atlanmaç Eğilen bir kişinin üzerinden ellerini sırtına dayayarak atlama esasına dayanan bir oyun türü, birdirbir.

avuncağ Avuntu, teselli.

başağlama Daha önce toplanan bir üründen, tarlada, bağda, bahçede kalanların (başkaları tarafından) toplanması.

bislancık~bistancık~ilanbisdanı Pürüzsüz, yeşil renkli küçük bir kertenkele türü.

boğcağ Harman süren öküzlerin dışkılarının samana karışmasını önlemek için tutulan saplı kap.

botsal böcüsü 1. Uğur böceği. 2. Uğur böceğine benzeyen bir böcek türü.

bulağaç~bulağaç 1. Bazlama yağlamaya yarayan yufka ekmek parçası. 2. Bayram kömbelerini⁴ yağlamak için kullanılan tavşan bacağı.

³ Bu çalışmada aşağıdaki çeviri yazı işaretleri kullanılmıştır:

- : Kendisinden önceki ünlünün uzun olduğunu gösterir.
- Ç Patlayıcı, yarı tonlu (c-ç/ arası) diş eti ünsüzü.
- è Kapalı /e/ (/e/-/i/ arası) ünlüsü.
- ğ Süreksiz, tonlu, art damak ünsüzü.
- Ķ Süreksiz, yarı tonlu (k-ğ arası) art damak ünsüzü.
- K Süreksiz, yarı tonlu (/k/-/g/ arası) ön damak ünsüzü.
- ñ Tonlu, genizsi /n/ ünsüzü (damak /n/'si).
- P Süreksiz, yarı tonlu (/p/-/b/ arası) bir ünsüz.
- T Süreksiz, yarı tonlu (/t/-/d/ arası) diş eti ünsüzü.
- ~ Varyasyon işareti.

⁴ kömbe: Un, tuz ve yağ ile yoğrulan kızgın sacda veya fırında pişirilen ekmek.

bulgazanlık~bulgazannık~burgazanlık~ burgazannık Oyun bozanlık, fitnelik.

cavdırma İnce uzun ağaç dalı.

cezir (<Ar. **cezr**) Havuç⁵.

cıñgırkapı Kaba, gelişigüzel olarak ağaçtan yapılmış ağıl veya bahçe kapısı.

cırcavuk Taze iken yenilen yabani bir ot türü.

cimbil Göz çapağı.

çabaltı Gayret gösterme, çabalama.

çalğorağı (<T. **çalğı orağı**) Ekinleri çabuk biçmek için kullanılan bir tür büyük orak.

çandıret Yaranın kapanmadan sertleşip nasırlaşması, yara izi.

çare İneklerin yeni doğum yaptığı zamanki durumu.

çarçanağ Dereden tarlalara su çıkaran çark, su çarkı.

çıymık Odun yongası.

çimeciğ Çok küçük bir parça.

Yedi:nden çimeciğ de baña vër. / *Yediğinden çok küçük bir parça da bana ver.*

çotunağ~çotak Ağaç dallarının gövdeyle birleştiği yer.

dıKğa Kuş gagası.

direm kuşak Düğün, bayram gibi özel günlerde kadınların beline kuşandıkları renkli, tokalı⁶ ve süslü ipek kuşak.

direñgiz~direndiz Halı, kilim, bez gibi dokumalarda tezgâha uzunlamasına gerilen çözümlü iplikleri.

dolağ heybesi Büyük heybe.

duzluğara Suda bir süre bekletildikten sonra tuzlanarak saçta pişirilen nohut.

éksran~ısıran~iksıranı Hamur sıyırmak, hamur teknesi kazımak, beze kesmekte kullanılan metal araç.

énler~énner Ekin biçilirken ya da bahçe kazılırken kişilerin yan yana dizilerek bir defada biçtikleri ya da kazdıkları bölüm, eyner.

énlerci~énnerci Enler genişliğini ayarlayan baştaki kişi.

ér ekmeği~ir ekmeği Sahur yemeği.

eşşek lalası Kırılarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı çiçekli otsu bitki, gelincik.

filisli aş Taze bağ (asma) sürgünlerinin bulgurla pişirilmesi ile yapılan aş.

fisilce: Sivilce

fuddu İçine tereyağı konulan çömlük.

ğablanğaba~ğaslanğaba Kablumbağa

ğanavez~ğanevez~ğavenez Domates.

ğavşurma ğapı Çift kanatlı dış kapı.

ğaybıncağ Kaygan yer.

⁵ Yöre ağzında "havuç"un karşılığı olarak *heviç* ve *keşir* kelimeleri de kullanılmaktadır.

⁶ toka: Bele bağlanan kuşakların uçlarında sallanan püsküllü ponpon olup, hanımların diz arkalarına kadar sarkan, onların yürüyüşleri esnasında sağa sola ahenkle gidip gelen bir süs takısıdır. (Yavuz, 2005:101)

ğazanğaşağı Kurbağa yavrusu.

gebert Tam kurumamış, tatlı, buruşuk üzüm.

gèdeve Ana arktan (su kanalından) suyun bahçeye çevrildiği yer.

ğıldırğı Küçük çan.

ğıytık Çok küçük ağaç parçası.

göcamavuç İki elin birleştirilmesiyle oluşan büyük avuç.

gönculuz Sıkıntılı ve korkulu düş, kâbus, karabasan. AUÜ

göndurağ Kuzulara, öküzlere takılan küçük zil.

gosmar Kaya kertenkelesi.

gögene Gökyüzü.

göremek Toprak içinde yaşayıp bitkilere, köklerini keserek zarar veren bir böcek, kök kurdu (Grylotalpa vulgaris), danaburnu.

gözağacı Evlerin ikinci katlarının üstüne döşenen kalın ağaç.

ğuntu Süslü entari.

ğusurannıg Banyo.

ğuzañ Kuzeye bakan yön.

hamambıç Bir çocuk oyunu.

hanımparmağı Bir üzüm çeşidi.

haşavızdan~haşavuzdan (< haşa huzurdan ?) "Sözüm meclisten dışarı." anlamında kullanılan bir söz.

hebiç Çocuğu sırta alma.

hıddune Çeşme ağzı

holuşluk Su değirmenlerinde suyun arktan değirmen oluğuna döküldüğü bölüm.

Çocuk çaya düştü:nde değmeniñ holuşluğuna dıkanmış, değmenci dutmuş. / Çocuk dereye düştüğü zaman değirmenin arktan suyun döküldüğü yere dıkanmış.

honus Tepe, dağ.

hursant Sefa.

hürrük Düdük.

ıbıkcı Dedikoducu.

İmanı~ Irmanı Ermeni.

ısmırık Isırılmış ekmek artığı.

ışılavık böcü Ateş böceği.

ikiyarcılık Taraf tutma.

kınzır Domuz.

kınzet Siyah okul önlüğü.

koksu Arefe günlerinde ve üç aylarda yağda pişirilen yağlı ekmek.

kördelik Eski evlerde oda duvarlarının içinde bulunan dolap.

kümbüg bkz. fuddu.

laklakırdağ Söğüt veya ceviz ağacından yapılan, ardıç giliği⁷ atan, "lak lak" diye ses çıkaran oyuncak tabanca.

mağda (< Ar. mağta'): (Odun vb. için) kesim

mavsuk Çiftleşmeye hazır, kızan kedi.

mehli Kuma.

mesnet (< Ar. mesned) Üzerinde yufka açılan tahta, senit.

mıtmıdığ Küçük serçe.

omuzlağ Omuzda taşınabilecek büyüklükte ağaç.

onnuk yıl (<oñluk yıl) Bol ürün alınan yıl.

öskü Ucu ateşli odun.

ötegeçe: Öbür mahalle, karşı yaka.

Ne diyeyin oğlum, şimdi öndüğün ötegeçeye vardım. / *Ne diyeyim oğlum, şimdi geçen gün öbür mahalleye vardım.*

öyüntü Nem.

sahınlık Mutfaklarda kap kacak konulan raf, kaplık.

sınaklı yer Geceleri şeytan veya cinlerin görüldüğü varsayılan yer.

sırkatlı (< Ar. sırkat+ T. ı) Sayıma girmeyen zayıf koyun, keçi.

sırtbaş Giyecekler.

soğullu Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı, bir çeşit pulluk.

süsgün Boynun arkası, ense.

takılavık 1. Bir yaşındaki erkek keklik. 2. Su değirmenlerinde üst taşın dönmesi ile titreşen ve haznedeki buğdayın akışını ayarlayan tahta kol.⁸

tekeciK Teke ve koç katımı zamanında (kasım ayı) gençlerin ev ev dolaşarak armağan topladıkları bir oyun.

tıntava Demirden yapılmış kızartma tavası.

tomana~topanağ Ayı yavrusu.

topuğ düğesi Üç yaşında dişi dana.

toryağlık Havlu.

tükya Güzel kokulu, çiğdeme benzeyen bir kır çiçeği.

uyumsa:rlıg Uysallık.

Uyumsa:rlıg yapardım, hiç dayağ yemezdim. / *Uysallık yapardım, hiç dayağ yemezdim.*

üsküfra İstifra, kusma.

yağırteken Bir tür kertenkele.

yumulcuK Saklanbaç.

zırk~zılğ Nemli topraklarda, ucu sivri sopaları toprağa saplayarak, rakibin sopasını topraktan çıkartma esasına (Toprakten çıkartılan sopaya el konulur.) dayanan bir oyun türü.

⁷ gilik: Çam, meşe, ardıç vb. ağaçların meyveleri. (TTAS)

⁸ *Takılavık* kelimesi ikinci anlamı ile bazı bölgelerde *çakıldak* olarak bilinmektedir.

II. Fiiller

añğış- Tırmanmak, ağmak.

asmıl- Asılmak, çekiştirmek.

aydıña git- Para kazanmak amacıyla gurbete gitmek.

beğensime~ meyinsime- Beğenmemek.⁹

cavdır- Küfretmek, sövmek.

civlemek- Dürtmek, batırmak.

dandır- Tadına bakmak.

doğut- Yeni kazma, balta vs. yaptırmak.

Elinde: çölteyi nérde doğutduñ? Baya: güzelimış. / *Elindeki küçük kazmayı nerede yaptırdın? Bayağı güzelmiş.*

dolumsa- Ağlayacak hâle gelmek.

eldele- Ele geçirmek

Evela: ğıza var, ğızı eldeyemesen ğuşu eldeyemeñ, demiş. / *İlk önce kıza git, kıızı ele geçiremezsen, kuşu ele geçiremezsin, demiş.*

fıldır ét- Fırlatıp atmak.

fildire- İşveli hareket etmek.

ğıbışda- Kıpırdamak.

ğırla- Kovalamak.

ğıygıla- (Kapı, kapak vs. için) hafif aralık bırakmak.

ğoça çek- İki üç yıl iyice kuvvetlenen asma dallarını dibinden bağ bıçısıyla kesmek.

gölcert- Ateşi alevlendirmek. /ŞT

hayala- Sezmek, anlar gibi olmak.

hebic ét- Çocuğu sırta yüklenmek.

hebişle- bkz. **hebic ét-**.

hıncır- 1. Hapşırmaq. 2. Kışnemek.

hıñgıda- Ağlamak, sızlamak.

höcükle- Hafif korkmak, korkuya kapılmak.

ibala- Nemlendirmek.

ind- (<n'it- <ne it-)¹⁰ Ne etmek, ne yapmak.

İndeysin a çocu:m davarı. İrezilliğine mi havasın! / *Ne yapayım a çocuğum davarı. Rezilliğine mi hevesliyim!*

⁹ Bu fiil çoğunlukla olumsuz olarak kullanıldığı için olumsuz şekli madde başı olarak alınmıştır.

¹⁰ Bu fiil yörede genellikle emir kipi 1. şahıs ve gelecek zaman çekimleriyle kullanılmaktadır.

İndece:ñ onu? Elleme gèdsin. /*Ne edeceksin onu? Bırak gitsin.*

kereksin- Üşenmek, bir işi zorlanarak, nazlanarak yapmak.

mehemse--meğemsi--meyimse- (< Ar. mühim+ T. se-) Önemsemek.

meksit- Beklemek, durmak.

Biraz meksit de arkadaşılar da yetişsin. / *Biraz bekle de arkadaşiler yetişsin.*

mıķ dème--mıt dème- Hiç konuşmamak, hiç ses çıkarmamak.

mıtılan- Gönülsüz yapılan bir işte oyalanmak.

nişadır èt- (Birini) dövmek, her yanını kırmak.

övtükle- Zaman geçirmek, oyalanmak, eğlenmek; eftiklemek.

saban kıondur- Çift sürme aracı olan sabanı yapmak, kurmak.

sılķala- 1. Sallamak, ağaçtan meyve düşürmek için ağacı sallamak, silkelemek. 2. Döver gibi yapmak.

sivtikle- Oyalanmak.

süzügdür- Süzdürmek.

şeddele- Abartmak.

tekeset- (Teke için) değişik sesler çıkararak keçiyi çiftleşmeye hazırlamak.

tombazlak kıl- Takla atmak.

virimkar ol- (< T. verim + F. kâr) Vermek istemek.

Geldiler ğapımıza isdediler işde. Bobamız virimkar olmak istemedi, annem virimkar oldu. / *Geldiler kapımıza işte. Babamız verici olmak istemedi, annem verici oldu.*

yandın- Çok üzölmek.

Èy Alla:m ben bu günahı nasıl işledim, dèyi yandınırımış adam. / *Ey Allah'ım ben bu günahı nasıl işledim diye çok üzölürmüş adam.*

yansımıa- Birinin söylediklerini, yaptıklarını alay ederek tekrarlamak.

zörle- (Su için) birçok yerden durmadan akmak.

III. Deyimler-Deyimleşmiş İfadeler

genliğini al- Yapamadığını doyasıya yapmak.

Gurbette çalışırķa hep ardıcıñ dibinde yatmayı düşlerdim. Gelince ğayrı şo ardıcıñ kölgesinde èyi bi yatarak genliğimi aldım. / *Gurbette çalışırken hep ardıç ağacının dibinde yatmayı hayal ederdim. Geldiđim zaman ilerdeki ardıç ağacının gölgesinde güzelce bir yattım. Hayalimi doyasıya gerçekleştirdim.*

günü çömleği Kardeşini çok kıskanan çocuk.

mırığı yıķık Morali bozuk, üzüntülü.

öküzün üyüdüğü tav Yatsıdan sonra gece yarısına doğru.

özeği üzüöl- Gücü kuvveti kalmamak.

yüzünü garañ it- Yüzünü kara çıkarmak.

Èle yabana ğarşı yüzümü garañ itme.

IV. Sıfatlar**aldil** Az, azıcık.Bu yıl asmalar aldil üzüm verdi. / *Bu yıl asmalar azıcık üzüm verdi.***bitili** Yan yana, yapışık, birbirinden ayrılmayan.**bëri beñzeri** Biraz iyice.**cürbüzük** Sürekli ağlayan.Amma cürbüzük çıktın sen de be! Yiter ağladığın gayrı. / *Sürekli ağlayan biri oldun sen be! Yeter ağladığın artık.***dabbış** Beceriksiz.**damavuk** Kişiliksiz, yalaka.**diğdel** Cılız ve uzun.Domatis fideleri diğdel diğdel. Bi tüllü gelişmedi. / *Domates fidanları cılız. Bir türlü gelişmedi.***diPli bucaqlı** Her yönüyle mükemmel olan.Ahmet Ağa diPli bucaqlı bi insandı. / *Ahmet Ağa her yönüyle mükemmel bir insandı.***dişenğın** İnatçı.**dümşük** Beceriksiz, karışık, sünepe.**elğaneme~elğalem~elğama** Elinden iş gelmeyen.**ğartınık** Kart, yaşlı.**ğilidirig** Çok bilmiş, ukala.Ne diñ ulen sen! Ğilidirik Ğilidirik ĞonuşuP da benim depemiñ tasını addırma. / *Ne diyorsun ulan sen! Ukala ukala konuşup da benim tepemin tasını attırma.***ğıymıcık~ğımıcık** Azıcık.Daavarım marıdı Ğımıcık. / *Davarım vardı azıcık.***hannes** Yaramaz, haşar. AUÜ**ısmıcığ** İçinden pazarlıklı.Ne ısmıcığ adamdır o. Ne düşündü:nü bilemeñ. / *Ne içinden pazarlıklı adamdır o. Ne düşündüğünü bilemezsin.***ısmıK** Çekingen, konuşmayı beceremeyen.**kütnez** Şişman, kısa boylu, tıknaz.**lığla~lağla** İyice pişmiş.**mağarlağ** Başlı.**mehemsiz** (< Ar. mühim+ T. siz) Önemsiz.**mekeci** Paracı, parayı ve menfaatini seven.**mındılı** Küçücük.**muñgarız** 1. Ters iş yapan. 2. İşe yaramaz.**muzavı** Ters iş yapan.**nemne şekil~nemne şe:l** Şekilsiz, biçimsiz.**nurayı** Yapmacık davranışları olan.**sömeşik** (Daha çok hastalanan koyun keçi için) Uyuşuk, güçsüz, dermansız.

subutsuz (<Ar. sübût+ T. siz) Tutarsız.

tembirlek Yuvarlak, teker gibi.

vadıl Sarkık dudaklı

vıgıl vıgıl Çok sayıda.

yanpiş 1. Yassı. 2. Yan yana.

yiğincek (<yeğnicek) Hoş olmayan hafiflikler yapan.

tıyık Dağınık. (Genelde saç başı dağınık kız çocukları için söylenen bir söz.) ŞT

Ne bu halin ay tıyık seniñ? Saçlarını dara dimedim mi saña ben? / *Ne bu hâlin ay dağınık senin. Saçlarını tara demedim mi sana ben!*

uysalak Uyumlu.

zallazort Avare, boşta gezen.

V. Zarflar

baldal bacak Çırlıçplak.

Donuñ düşerse baldal bacağı ğalısuñ. / *Donun düşerse çırlıçplak kalırsın.*

bikri~birki Sanki, farz edelim ki, güya

Birki bunuñ suçlusu benimişin gibi baña bağıryoru. / *Sanki bunun suçlusu benmişim gibi bana bağıryor.*

birinde Bir zaman önce.

Birinde bizim köye bi heyet geldi:di amma nêye geldi bildi:miz yok. / *Bir zaman önce bizim köye bir heye gelmişti, ama niçin geldi bilmiyoruz.*

büñgöl bucağ Köşe bucak.

Evi büñgöl bucağ aradılar. / *Evi köşe bucak aradılar.*

démincek Az önce.

Démincek burdaydı o, nêreye teñgillenip ğeddi bilmen. / *Az önce buradaydı o, nêreye başını alıp gitti bilmiyorum.*

dımlıT dımlıT Azar azar, damla damla.

Hataşın üsdüne oturtmuş çucuğu. Çocuk bağırymış. DımlıT dımlıT yağ her yanından akarımış. / *Ateşin üstüne oturtmuş çocuğu. Çocuk bağırymış, damla damla yağ yer yanından akarmış.*

ebicik hürü Tamamen, hep beraber, büsbütün.

Ne bilelig, adamların ebicik hürü gelece:ni. / *Ne bilelim, adamların hep beraber geleceğini.*

fildirfişşik Aceleyle, hararetle

Ayşe gelin fildirfişşik dolaşıp durur. / *Ayşe gelin aceleyle dolaşıp durur.*

ğarağasbenlik~ğarağasbernek Hiç çekinmeden, açık açık, göz göre göre.

Her yerde öyle çıkıntı olma, her şeyi öyle ğarağasbenlik diyip de göze batma. / *Her yerde öyle öne çıkma, her şeyi öyle çekinmeden açık açık söyleyip de göze batma.*

geliç~keliç Kez, sefer, defa, yol.

Bu geliç geliken üzüm getir. / *Bu sefer gelirken üzüm getir.*

günüzu Gün boyu, sabahtan akşama kadar.

Günüzu oyalandı durdu. / *Gün boyu oyalanıp durdu.*

hışmış Nefes nefese.

Hışmış düdüğü öddürürken dört cambaz gelmiş. / *Nefes nefese düdüğü çalarken dört cambaz gelmiş.*

ılgamaya~ulgamına~ulgamaya Bilip bilmeden, ezbere, rastgele.

İşin aslını öğrenmeden ulgamaya konuşup durma. / *İşin aslını öğrenmeden ezbere konuşup durma.*

Ne didiğin belli değil ki ulgamına konuşup duruñ öyle. / *Ne dediğin belli değil ki rastgele konuşup duruyorsun öyle.*

iddima (<Ar. iptida) Öncelikle, ilk önce.

mèymene mesmene Doğru dürüst.

Seniñ mèymene mesmene bi iş yapdı:ñ na zaman görülmüş! / *Senin doğru dürüst bir iş yaptığın ne zaman görülmüş!*

ne hevrü Ne çabuk.

Ne hevrü geldin? / *Ne çabuk geldin?*

neliklerle: bkz. **nèlüksıra**

nèlüksıra Ne zorluklarla, Nelerle.

Ay guzum nèlüksıra büyüdüğü o çocuğları. Şo da:lardan odun getirike büyüdüğü. / *Ay kuzum nelerle büyüttük o çocukları. Şo dağlardan odun getirirken büyüttük.*

palas pandıras Apar topar, acele ile.

Palas pandıras evden çıktı. / *Palas pandıras evden çıktı.*

sarmak kürmek Sarmaş dolaş.

Ben senin oğlunum, diyor. Ondan keri gakarlar, sarmak kürmek o hu:ri gızıyla düğün dutar padişah. / *Ben senin oğlunum, diyor. Ondan sonra kalkarlar, sarmaş dolaş o huri kızıyla düğün yapar padişah.*

sümeye~sümesiye~sürsümeye Boş yere, boşu boşuna.

uyku sémirgeni Uyku sersemliğiyle. /BY

Böyle böyle didi, uyku sémirgeni anlayamadım. / *Böyle böyle, dedi. Uyku sersemliğinden anlayamadım.*

yayan yapıldağ Hazırlıksız, aniden, birden bire.

Bi kaç günnük azık gaddırı hanımına, yayan yapıldağ yola düşer. / *Birkaç günlük yiyecek kattırır hanımına, aniden yola düşer.*

C. DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE OLUP ANLAMI EKSİK YA DA FARKLI OLAN SÖZ VARLIĞI

I. İsimler

basmacık Kelebek.

(krş. DS C II/ **basmacık I:** Şeftali veya armudun içine dövülmüş ceviz doldurularak kurutulmuşu. **basmacık II:** Kilimlerde kullanılan bir motif.

bolu Ezilen üzümün şirasının biriktiği depo.

(krş. DS C III/ **bolu I**: Çelik çomak oyununda çeliği karşılamak için tutulan ağaç, çomak. **bolu II**: Perşembe. **bolu III**: Kira.)

çalağan Taze iken yenince geviş getiren hayvanları zehirleyen bir tür ot.

(krş. DS C III/ **çalağan I**: 1. Kartal. 2. Çaylak. 3. Atmaca. 4. Azgın, yırtıcı. **çalağan II**: Isırgan otu. **çalağan III**: Sele karşı korumak için ağaç ve çalidan yapılmış engel. **çalağan IV**: Çaylak. **çalağan V**: Doğan, atmaca gibi avcı kuş. **çalağan VI**: Atmaca, doğan vb. yırtıcı kuşlar.

çekle Üzeri ağaç dalları veya otlarla örtülü gölgelik.

(krş. DS C III I **çekle**: Olmamış meyve.)

çelgi~çekli Çardak damlarının üstündeki çalılar, barı.

(krş. DS C III/ **çelgi**: Alna bağlanan yazma, yemeni. **çekli**: Ateşli odun.)

dıdık Kuş gagası.

(krş. DS. C IV-XII-/ **dıdık I**: 1. Yüz, çehre. 2. Gırtlığın boğaz ve dile yapışık olan kısmı. **dıdık II**: İbik. **dıdık III**: Çıplak. **dıdık IV**: Çene altından bağlanan baş örtüsü.)

dizek Biber, patlıcan vb. yiyeceklerin kurutulmak için iplere, çalılara dizilişi.

(krş. DS C IV/ **dizek I**: Yazı satırı. **dizek II**: Kadın feslerinin önüne dizilen bir sıra altın. **dizek III**: 1. Hızarla biçilmiş tahta. 2. Hayvanların yatmasına yarayan döşeme. **dizek IV**: Ahır tahtası (TTAS/Ordu İli ve Yöresi)

döküntü Hastalıklı koyun keçiler.

(krş. DS C IV/ **döküntü I**: Rüzgâr ya da olgunluk nedeniyle dalından düşen meyveler. **döküntü II**: İyi olmayan arta kalan şey.)

gedebot Suyun istenilen yöne akması için çekilen set.

(krş. DS C VI/ **gedebot**: Musluk.)

güç Meşe külünün kaynatılıp dinlenmeye bırakılarak çökeltisinden arındırılmasıyla elde edilen sıvı bir temizlik maddesi.

(krş. DS C VI/ **güç I**: Gönül, yürek. **güç II**: saat.)

habıç Çocuğu sırta yüklenme.

(krş. DS C VII/ **habıç**: Bacak arası, apış.)

hülük Küçük patates, salatalık vb.

(krş. DS C VII/ **hülük I**: Çelik çomak oyununda yerde açılan uzun çukur. **hülük II**: 1. Bağ çubukları için açılan çukur. **hülük III**: Taneleri ayıklanmış mısır koçanı. **hülük IV**: Sabun artığı.)

koç Genç bağ asmalarının kök kısmı.

(krş. DS C VIII/ **koç I**: Et tahtası. **koç II**: Boynuz. **koç III**: İnce dallardan örülmüş tahıl ambarı. **koç IV**: Erkek koyun, koç.)

laklakı Boğazı küçük testi. FNKB Çağlayan

(krş. DS C IX/ **laklakı**: Kahkaha.)

önecek Pazar yeri.

(krş. DS C IX/ **önecek I**: İş önlüğü. **önecek II**: Oyunlarda elebaşı. Ebe.)

téygin~téygin Taze sürgün, filiz.

(krş. DS C X/ **teygin**: Sürüden kaçan koyun.)

toğalak Üzüm asmalarında geç olgunlaşan küçük küçük üzüm salkımları.

(krş. DS C X/XII/TTAS/ **tokalak I**: Topak, küçük parça. **tokalak II**: Kısa boylu, tıknaz. **toğalak III**: Koyun, keçi vb. hayvanların kuyruk altındaki tüylerine yapışan pislik. **tokalak IV**: Yuvarlak, yumru.)

II. Fiiller

cirpilmek Az çalmak.

(krş. DS C **cirpilmek**: Bir vuruşta kesmek.)

çavdır- Telaş etmek.

(krş. DS C III/ **çavdır- I**: Işık tutmak. **çavdır- II**: Fırlatmak.)

dınıla- Kendinden geçip uyumak.

(krş. DS C IV / **dınıla- I**: Sürekli olarak gerekli gereksiz konuşmak, söylenmek, mırıldanmak. **dınıla- II**: Topaç dönerken ses çıkarmak.)

êşirgenmek Güvenmek.

Baña êşirgendin de mi yapdın bu işi! / Bana güvenip de mi yaptın bu işi!

(krş. DS C VI/ **êşirgen- I**: 1. Kıskanmak, çekememek. 2. Sevişmek: Bu iki komşu çok esirgenirler. **êşirgen- II**: 1. Can sıkıntısını gidermek için herhangi bir kimse ile dertleşmek, konuşmak. 2. Yoldaşlık etmek, birbirinin elinden tutmak, eş olmak. 3. Konuşmaya hazır bir hâlde yutkunup durmak.

ğıvcı- Sabırsız bir şekilde sürekli hareket etmek.

(krş. DS C VI/ **ğıvcı-**: Bir şeyi kaba saba dikmek.)

üğrelen- Taşmak.

Ge ğız şu süde baĸ da üğrelenmesin. Êyi baĸ amma. /Gel kız şu süte bak da taşmasın. İyi bak ama.

(krş. DS C XI/ **üğrelenmek**: İki yana sallanarak kabadayınca yürümek.)

III. Sıfatlar

başlı Haylaz.

(krş. DS C II/XIII/ **başlı I**: Tepeleme dolu, ağız ağıza dolu. **başlı II**: 1. Toptan, hepsi, tamamı. 2. Geçici olmayan, devamlı, sürekli olarak. **başlı III**: Bitmemiş, yarım kalmış iş. **başlı IV**: Başı gözüken çıban. **başlı V**: Yağı alınmamış süttten yapılan peynir. **başlı VI**: Olgunlaşmış, baş tutmuş (çıban için). **başlı VII**: Sağlam, gerçek, tutarlı. **başlı VIII**: Başlanmış bitirilmemiş. **başlı IX**: Tepeleme dolu.)

cimecik Azıcık.

(krş. DS C III/ **cimecik**: Banyo, yıkanacak yer, yunak.)

direzi Zorlanan, zorlanmış.

(krş. DS C IV/ **direzi I**: Halı, kilim, bez gibi dokumalarda tezgâha uzunluğuna gerilen çözgü iplikleri. **direzi II**: Halı ipliği.)

ğıymık Azıcık.

(krş. DS C VI/ **ğıymık**: Küçük ve sivri tahta ya da kemik parçası, kıymık.

zimbit Çok karanlık, kapkara.

(krş. DS C XI/ **zimbit**: Sarı çiçekli, yapışkan yapraklı, genellikle deniz kıyılarında biten, kötü kokulu bir ot.)

IV. Zarflar

abahan Bilmeden, istemeden.

Abahan oldu ay guzum a:lama. Yañılışlıgla çarpdım. / İstemedен oldu ay kuzum ağlama. Yanlışlıkla çarptım.

(krş. DS C I/ **abahan**: 1. Tembel, uyuşuk. 2. Beceriksiz. 3. Şaşkın.)

nahıl (<na hal<ne hâl): Nasıl.

(krş. DS C IX/ **nahıl**: Çoban.)

timin: Az önce, demin.

(krş. DS C X/ **timin I**: 1.Yirmi ya da yirmi dört kiloluk tahıl ölçeği. 2.Dört kiloluk tahıl ölçeği. 3. İki, iki buçuk kiloluk tahıl ölçeği. **timin II**: Yirmi dört kiloluk ölçü birimi.)

Ç. SONUÇ

Bozkır ağzı üzerine daha önce gönüllü araştırmacılar tarafından hazırlanan sözlüklerle birlikte öğrencilerin derledikleri metinlerin taranması ve kendi yaptığımız derlemeler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Bu çalışmada, Bozkır ağzında kullanılıp *Derleme Sözlüğü*'nde bulunmayan toplam 211 kelime, kelime grubu tespit edilmiştir. Söz konusu 211 söz varlığının 102'si isim, 43'ü fiil, 6'sı deyim-deyimleşmiş ifade, 37'si sıfat ve 23'ü zarftır.

2. Aynı zamanda *Derleme Sözlüğü*'nde olup da anlamı eksik ya da farklı olan 31 söz varlığı daha tespit edilmiştir. Bunların da 17'si isim, 6'sı fiil, 5'i sıfat ve 3'ü zarftır.

3. Hem Bozkır'la ilgili hazırlanan sözlükleri ve yöreden derlenen metinleri tararken hem de saha araştırmalarımız esnasında aldığımız notları gözden geçirdiğimizde *Derleme Sözlüğü*'nde olup da kullanıldığı bölgeler arasında Bozkır ibaresi olmayan 3000'in üzerinde söz varlığı olduğu görülmektedir. Bu zengin söz varlığı Bozkır ilçesinin sahip olduğu özgün kültürel yapının dile yansması olarak değerlendirilebilir.

4. Elbette ki Bozkır ağzının söz varlığı bu kadarla sınırlı değildir. Yapılacak yeni derlemeler neticesinde yeni yeni kelimelerin ortaya çıkacağı kesindir. Bu sebeple zamana karşı yarışıldığı unutulmadan acil olarak uzmanlardan oluşan bir ekip tarafından yöreyle ilgili derleme çalışmalarına başlanmalıdır.

D. KAYNAKÇA

- AYVA, Aziz (2006), "Konya Dağ Köyleri Ağzlarından Derlenen Fiiller", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi S. 15: 97-106.
- KORKMAZ, Zeynep (2000) "Türkiye'de Ağz Sözlükleri", Türk Dili, S. 583, Ankara: TDK Yay.: 7-14.
- Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas, Erişim Tarihi: 09.09.2014.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1993), C I-XII, Ankara: TDK Yay..
- YAVUZ, Orhan (2005), "Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun "Karaca Oğlan" Adlı Eserinin Bilimsel Eleştirisi", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 17: 15-111.

E. TARANAN ÇALIŞMALAR

- APAYDIN, Ceren Mine (2015), *Konya Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi
- ARL, Mithat, "Bozkır Sözlüğü", <http://www.bozkirdedikleri.com/?Syf=18&Hbr=320776&/BOZKIR-S%C3%96ZL%C3%9C%C4%9E%C3%9C>(Erişim Tarihi: 30.04.2016).
- DOĞAN, Merve (2015), *Konya Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.
- ERDEMİR, Zeynep (2015), *Konya İli Bozkır İlçesi Armutlu, Taşbaşı ve Ferhatlar Köyleri Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.
- GÖKKAYA, Ali (2015), *Konya /Bozkır (Işıklar ve Ulupınar) Köyleri Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.
- ÜLKER, Ali Ulvi (2003); *Kültür Diliyle Bozkır*, Bozkır Çevresi ve Köyleri Yardımlaşma ve Kültür Derneği, Kültür Serisi-1.
- YANAR, Bayram (2015), *Ilgın İlçesi Balkı ve Geçit Köyleri ile Bozkır İlçesi Yeniköy Köyü Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.
- YÜKSEL, Filiz (2015), *Konya-Bozkır-Çağlayan Köyü-Dere Köyü Ağz Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi.
- Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Arşivin Bulunan Kayıtlar:*

Arşiv No	Yıl	Derlemeyi Yapan Kişi
73	1989	İsmail YILMAZ
220	1989	Şakir YILMAZ
245	1990	Hamdiye GÜRARSLAN
368	1991	Hatice ERKAN
378	1991	Tuba DİKİLİTAŞ
619	1990	İsmail YILMAZ
675	1990	Mustafa ÇAKIR
728	1992	Ayşe AKDAM
741	1992	Hatice ERKAN
746	1992	Nazire ÇAKIR
752	1992	İsmail YILMAZ
1119	1994	Salih YORULMAZ
1130	1994	Raziye ÖZTÜRK
1229	1994	Tülin ERDOĞAN
1369	1995	Yunus BARKAHAN
1414	1995	Hümeysra OĞUZ
1430	1995	Ayşe KIZILCATAM
1822	1997	Rifat YİĞİT
1875	1996	Haydar DOĞANAY
1894	1997	Mehmet GÜLTEKİN
2004	1998	Mehmet GÜVEN
2252	1999	A. Hüma YİĞİT